

**Literatura Hispanoamericana: de la Literatura
Prehispànica al Segle XIX**

Codi: 100630

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500248 Llengua i Literatura Espanyoles	OB	3	1
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	3	0
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	4	0
2501910 Estudis d'Anglès i Espanyol	OT	3	0
2501910 Estudis d'Anglès i Espanyol	OT	4	0

Professor/a de contacte

Nom: Beatriz Ferrus Anton

Correu electrònic: Beatriz.Ferrus@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

Atès que l'estudiant ha demostrat, mitjançant l'obtenció dels crèdits corresponents a les assignatures de formació bàsica i les obligatòries, haver adquirit les competències bàsiques, haurà de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit. Per aquesta raó, els eventuais errors ortogràfics i d'expressió que pogués cometre comportaran un descens de la puntuació en la qualificació final.

Les activitats, pràctiques i treballs presentats en l'assignatura hauran de ser originals i no s'admetrà, sota cap circumstància, el plagi total o parcial de materials aliens publicats en qualsevol suport. L'eventual presentació de material no original sense indicar adequadament el seu origen implicarà, automàticament, la qualificació de suspens (0)

Així mateix es considera que l'estudiant coneix les normes generals de presentació d'un treball acadèmic. No obstant això, podrà aplicar les normes específiques que pugui indicar-li el professor de l'assignatura, si així ho creu necessari.

Objectius

Literatura Hispanoamericana: de la literatura prehispànica al segle XIX s'integra en el conjunt de la matèria Literatura colonial i hispanoamericana, que forma part dels 108 crèdits de formació obligatòria del Grau de Llengua i Literatura espanyoles, i que l'estudiant cursa juntament amb altres assignatures de llengua i literatura espanyoles.

Aquesta assignatura inaugura la matèria de Literatura Hispanoamericana en el Grau de Llengua i Literatura Espanyoles, dins d'aquest s'encarrega d'introduir a l'estudiant en el període cronològic que va de les literatures indígenes al segle XIX. Com és la primera vegada que l'alumne s'endinsa en la realitat crítica de la

literatura a Hispanoamèrica resulta de summa importància ensenyar-li a pensar sobre les diferències i similituds que existeixen entre l'objecte "literatura hispanoamericana" i l'objecte "literatura espanyola". Així com apropar-ho a les problemàtiques específiques del camp crític llatinoamericà. Per tant, història de la literatura, historiografia i crítica aniran de la mà en aquesta matèria. Els objectius fonamentals de l'assignatura són, per tant, donar a conèixer l'especificitat d'aquest objecte d'estudi, al mateix temps que s'ensenyar a analitzar-ho des de les eines pròpies del camp.

Competències

Llengua i Literatura Espanyoles

- Demostrar que es coneix la història de la literatura espanyola i hispanoamericana, amb atenció especial a l'evolució de gèneres, moviments, corrents, tendències i estils, i relacionar-los amb el seu context històric, artístic i ideològic.
- Dominar les tècniques i els mètodes del comentari literari de textos i de l'anàlisi crítica d'obres en conjunt, així com de les disciplines afins: retòrica i poètica.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Estudis de Català i Espanyol

- Demostrar que es coneix la història de la literatura espanyola i hispanoamericana, amb atenció especial a l'evolució de gèneres, moviments, corrents, tendències i estils, i relacionar-los amb el seu context històric, artístic i ideològic.
- Dominar les tècniques i els mètodes del comentari literari de textos i de l'anàlisi crítica d'obres en conjunt, així com de les disciplines afins: retòrica i poètica.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.

Estudis d'Anglès i Espanyol

- Demostrar que es coneix la història de la literatura espanyola i hispanoamericana, amb atenció especial a l'evolució de gèneres, moviments, corrents, tendències i estils, i relacionar-los amb el seu context històric, artístic i ideològic.
- Dominar les tècniques i els mètodes del comentari literari de textos i de l'anàlisi crítica d'obres en conjunt, així com de les disciplines afins: retòrica i poètica.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar obres completes de la producció literària colonial i hispanoamericana, des del modernisme fins a l'època contemporània.
2. Comentar els textos prehistòrics i colonials des de la perspectiva de la retòrica.
3. Contextualitzar socialment i ideològicament la producció literària colonial i hispanoamericana.
4. Definir els principals recursos de la historiografia i lèpica indígenes, escrites per professionals, frares o soldats.
5. Descriure i explicar conceptes genèrics aplicats a les principals obres de la literatura colonial i hispanoamericana

6. Descriure i explicar conceptes genèrics aplicats a les principals obres de la literatura colonial i hispanoamericana.
7. Discriminar i analitzar les principals característiques dels gèneres de la literatura hispanoamericana des de l'època colonial fins al segle XIX.
8. Fer servir la terminologia adequada en la construcció d'un text acadèmic.
9. Interpretar críticament obres literàries tenint en compte les relacions entre els diferents àmbits de la literatura i la relació de la literatura amb les àrees humanes, artístiques i socials.
10. Interpretar la cultura prehispànica: nocions de mitologia, religió, antropologia, etnologia i arts.
11. Presentar treballs en formats ajustats a les demandes i els estils personals, tant individuals com en grup petit.
12. Relacionar aspectes literaris de diferents obres de la literatura colonial fins al segle XIX.

Continguts

BLOC I: Fonaments teòrics per a l'estudi de la literatura hispanoamericana

UNITAT DIDÀCTICA I. Fonaments teòrics per a l'estudi de la literatura hispanoamericana: Heterogeneïtat, orígens i periodització.

UNITAT DIDÀCTICA II. Fonaments teòrics per a l'estudi de la literatura hispanoamericana II: teoria de la dependència, transculturació, alteritat i teories postcolonials i decolonials.

UNITAT DIDÀCTICA III. Problemes teòrics entorn de les literatures indígenes.

BLOC II: De les literatures prehispàniques a la societat colonial

UNITAT DIDÀCTICA IV. Manifestacions literàries indígenes. Poesia asteca i Nezahualcoyotl.

UNITAT DIDÀCTICA V. La conquesta: ficció i figuració.

UNITAT DIDÀCTICA VI: El "Encobriment d'Amèrica": els viatges de Cristóbal Colón i el *Sumario de la natural historia de las Indias* de Gonzalo Fernández d'Oviedo.

UNITAT DIDÀCTICA VII: El conqueridor davant el mirall: *Cartas de relación* d'Hernán Cortés i *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España* de Bernal Díaz del Castell.

UNITAT DIDÀCTICA VIII: Polèmica sobre la legitimitat de la conquesta i discurs del fracàs. Bartolomé de les Cases i la qüestió indígena. *Los naufragios* de Alvar Núñez Cabeza de Vaca. Cap a la veu de l'altre: cronistes indis i mestissos.

UNITAT DIDÀCTICA IX: La veu de l'altre. Alonso de Ercilla, l'Inca Garcilaso i Guamán Pomad'Ayala.

UNITAT DIDÀCTICA X: La societat barroca, conceptes per a la reflexió. Poesia del barroc.

UNITAT DIDÀCTICA XI: Sor Juana Inés de la Cruz. La dona en la colònia.

UNITAT DIDÀCTICA XII: El teatre durant la colònia. Orígens del teatre a Hispanoamèrica. Les cultures indígenes i la superposició de sistemes culturals en el teatre. El teatre barroc.

BLOC III: Els segles XVIII i XIX

UNITAT DIDÀCTICA XIII: El segle XVIII americà i la preparació de l'emancipació. (*El Lazarillo de ciegos caminantes* i *Periquillo Sarniento*).

UNITAT DIDÀCTICA XIV: La literatura de viatges. Emergència del romanticisme.

UNITAT DIDÀCTICA XV: Discursos per a la construcció nacional: *El matadero* de González Echeverría,

Facundo de Sarmiento i *Martín Fierro* d'Hernández. Juana Manso i Juana Manuela Gorriti.

UNITAT DIDÀCTICA XVI: La dona en l'imaginari nacional. La novel·la sentimental. María de Jorge Isaacs i *Sab* de Gertrudis Gómez de Avellaneda.

UNITAT DIDÀCTICA XVII: El costumbrismo i les *Tradiciones peruanas* de Ricardo Palma. Realisme. El naturalisme: Eugenio Cambaceres, Mercedes Cabello de Carbonera

Metodologia

La metodologia és la pròpia de la historiografia literària, especialment dels nous estudis llatinoamericans; així com dels estudis culturals, el feminisme, el poscolonialisme i el decolonialisme. Es combina, aiximateix, amb les eines pròpies del comentari de textos.

L'aprenentatge d'aquesta assignatura per part de l'alumne es distribueix de la manera següent:

- Activitats dirigides. Aquestes activitats es divideixen en classes magistrals i en seminaris i pràctiques dirigits pel professor, en què es combinarà l'explicació teòrica amb la discussió dels textos.
- Activitats supervisades. Es tracta de tutories programades pel professor, dedicades a la correcció i comentari de problemes en els diferents nivells d'anàlisi literària.
- Activitats autònomes. Aquestes activitats inclouen tant el temps dedicat a l'estudi personal com a la realització de treballs i comentaris analítics, així com a la preparació de presentacions orals.
- Activitats d'avaluació. L'avaluació de l'assignatura es durà a terme mitjançant proves escrites

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i pràctiques	50	2	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12
Tipus: Supervisades			
Tutories	13	0,52	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12
Tipus: Autònomes			
Estudi personal, preparació de treballs i examen	60	2,4	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12

Avaluació

L'avaluació és contínua i comprèn tres aspectes:

Els treballs supervisats, on l'alumne aprofundirà en els aspectes estudiats a l'aula, elaborant un assaig més extens, sobre un guió facilitat per a tal fi. El treball serà tutoritzat pel professor, qui fixarà amb l'estudiant un calendari. Es tindrà en compte la capacitat d'esforç, la reflexió crítica, la redacció correcta, la justificació d'idees, l'ús de la bibliografia, la cerca de material i el compliment dels terminis requerits.

Examen, on a partir d'una pregunta de cada bloc l'estudiant haurà de redactar un balanç de l'assignatura. Es tindrà en compte la precisió de continguts, la manera en què s'exposen i elaboren, la justificació d'idees, la capacitat crítica; però, sobretot, el domini de la metodologia de treball des de la qual s'ha presentat la matèria.

Es considerarà "no avaluable" quan l'alumne no compleixi amb algun dels tres blocs d'avaluació. Els casos excepcionals han de ser comentats amb el professor durant la primera setmana de classe perquè es pugui adaptar l'avaluació.

Puntuació

Treball 1: 2.5 punts: 25%

Treball 2: 2.5 punts: 25%

Examen: 5 punts 50%

Recuperació

En principi, l'alumnat està obligat a presentar-se a totes les proves avaluable per a poder optar a la recuperació. Per tant, només els alumnes que prèviament van lliurar totes les proves tindran opció a recuperar aquelles suspeses.

Si un/a alumne/a suspèn una prova d'avaluació (sota 4), té dret a la recuperació fixada per la facultat únicament si la seva nota mitjana és igual o superiora 4.

Atès que l'estudiant ha demostrat, mitjançant l'obtenció dels crèdits corresponents a les assignatures de formació bàsica i les obligatòries, haver adquirit les competències bàsiques, haurà de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit. Per aquesta raó, els eventuais errors ortogràfics i d'expressió que pogués cometre comportaran un descens de la puntuació en la qualificació final, que podria fins i tot comportar un suspens.

Les activitats, pràctiques i treballs presentats en l'assignatura hauran de ser originals i no s'admetrà, sota cap circumstància, el plagi total o parcial de materials aliens publicats en qualsevol suport. L'eventual presentació de material no original sense indicar adequadament el seu origen implicarà, automàticament, la qualificació de suspens (0).

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Exam	50%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
Treball 1	25%	12,5	0,5	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
Treball 2	25%	12,5	0,5	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

Bibliografia

Manuels:

-González Echevarría, Roberto y Pupo Walker, Enrique (2006): *Historia de la literatura hispanoamericana. Del descubrimiento al modernismo*, Madrid: Gredos.

-Madrigal, Íñigo, coord. (2008): *Historia de la literatura hispanoamericana. Época colonial*, Madrid: Cátedra.

-***Oviedo, José Miguel (1995): *Historia de la literatura hispanoamericana. 1. De los orígenes a la Emancipación*, Madrid: Alianza.

Bibliografía básica:

Bloc I

- Abellán, José Luis (1972): *La idea de América Latina: origen y evolución*, Madrid: Istmo.
- Campra, Rosalba (1987): *América Latina: la identidad y la máscara*, México: Siglo XXI.
- Cándido, Antonio (1987): "Literatura nacional, regional y latinoamericana" en Pizarro, Ana (coord.): *Hacia una historia de la literatura hispanoamericana*, México: El Colegio de México.
- Henríquez Ureña, Pedro (1947): *Historia de la cultura de la América hispánica*, México: FCE.
- (1949): *Las corrientes literarias en América la América hispánica*, México: FCE.
- Pizarro, Ana, ed. (1985): *La literatura latinoamericana como proceso*, Buenos Aires: Centro Editor de América Latina.
- (1987): *Hacia una historia de la literatura latinoamericana*, México: El Colegio de México.
- Rama, Ángel (1975): "Sistema literario y sistema social en Hispanoamérica" en VVAA: *Literatura y praxis social en América Latina*, Caracas: Monte Ávila.
- (1982): *Transculturación narrativa en América Latina*, México: Siglo XXI.
- (1984): *La ciudad letrada*, Hanover: Ediciones del Norte.

Bloc II

- Ainsa, Fernando (1977): *Los buscadores de utopía*, Caracas: Monte Ávila.
- (1984): "Tensión utópica e imaginario subversivo en Hispanoamérica", ALHA, nº13.
- Ferrús, Beatriz (2008): *La Monja de Ágreda, historia y leyenda de la dama azul en Norteamérica*, Valencia: PUV.
- Fuentes, Carlos (1990): *Valiente Mundo Nuevo. Épica, utopía y mito en la novela hispanoamericana*, Madrid: Mondadori.
- Gruzinski, Serge (1990): *La guerra de las imágenes. De Cristóbal Colón a Blade Runner (1492-1992)*, México: FCE
- (2007): *El pensamiento mestizo. Cultura amerindia y civilización del Renacimiento*, Barcelona: Paidós
- ****-Pastor, Beatriz (1993): *Discurso narrativo de la conquista de América*, Cuba: Casa de las Américas.
- (1996): *El jardín y el peregrino: Ensayos sobre el pensamiento utópico latinoamericano (1492-1695)*, Amsterdam: Rodopi.
- Rosenblat, Ángel (1965): *La primera visión de América y otros estudios*, Caracas: Ministerio de Educación.
- ***Todorov, Tzvetan (1987): *La conquista de América. El problema del otro*, México: Siglo XXI.

Bloc III

- Anderson, Benedict: *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*, México: FCE, 2006.
- Jordán, Pilar y Dalla-Corte, Gabriela (2006): "Mujeres y sociabilidad en la construcción de los Estados Nacionales" en Morant, Isabel (dir.): *Historia de las mujeres en España y América Latina. Del siglo XIX a los umbrales del XX*, Madrid: Cátedra.

-Masiello, Francine (1997): *Entre civilización y barbarie. Mujeres, Nación y Cultura literaria en la Argentina moderna*, Argentina: Beatriz Viterbo.

-Pratt, Mary Louise (1997): *Ojos imperiales*, Buenos Aires: Universidad Nacional de Quilme.

-Salvatore, Ricardo (2002): *Culturas imperiales*, Buenos Aires: Beatriz Viterbo.

-Schmidt-Welle, Friedhelm (ed.): "Introducción: ficciones y silencios fundacionales" en *Ficciones y silencios fundacionales. Literaturas y culturas poscoloniales en América Latina (siglo XIX)*, Madrid: Iberoamericana-Vervuet, 2003.

-Vieira Powers, Karen. *Women in the Crucible of Conquest. The Gendered Genesis of Spanish American Society, 1500-1600*. New Mexico: University of New Mexico Press, 2005.

Lectures

Crónicas de Indias, ed. Mercedes Serna, Madrid: Cátedra.

Sor Juana Inés de la Cruz, *Poemas*. Selección a cargo de la profesora.

Gertrudis Gómez de Avellaneda, *Sab*, Madrid, Cátedra.

José Hernández, *Martín Fierro*.

Esteban Echeverría, *El matadero*, Madrid, Cátedra.

Eugenio Cambaceres, *En la sangre*.